

פניני הרמא

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובב"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

מפניני רבינו:

וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירך יעקב. (לב. כו.), בספורנו ז"ל: לא יכול לו, לרוב דבקותו תמיד באל ית' במחשבה ובדבור: ויגע, הודיעו החטא העתיד במדריכי עמו ובדאגתו בזה פסק הדבור ותקע כף ירכו בהאבקו עב"ל, ודאי אין הכוונה להרשעים והערב רב, כי אין הם 'מדריכי עמו' אלא פורצי גדריו ורודפי עמו, וגם לפמש"כ הספורנו שהראה המלאך את אלה ליעקב כדי שיפרד מחשבתו מדבקותו באלקיו לא הועיל כלום מה שמראה לו הרשעים, כלום משום כך תפרד מחשבתו מאלקיו, כי מה לו ולהם. אבל המכוון כי הראה לו באמת מדריכי העם בעקבתא דמשיחא, אלה שצריכים להיות מוסרי התורה בדורות הללו שבעוזה"ר מהם גם כן נתפסים בטעות ודעות כוזבות ע"י ההתחברות והחנופה להערב רב ומסייעים להם, והנה יעקב נאבק בזה עם שרו של עשיו עד סוף כל הדורות ובדואי היה מתקשר עם מוסרי התורה ומדריכי ישראל בכל הדורות ועל ידם ובכחם היה נדבק באלקיו לבלתי יכול לו המלאך, וע"כ כיון שהגיע לזמן עקבתא דמשיחא וראה מדריכי וצדיקי העם בסוף הימים גרם לו הדבר הסח הדעת, והבן כי אי אפשר לפרש יותר.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

ויאמר שלחני כי עלה השחר. (כו. כז.), ברש"י וצריך אני לומר שירה ע"כ, מה שבא לשירה דוקא באותו היום, נראה דהמלאך אומר שירה בשעה שמגיע לתכלית שליחותו, ותכליתו של עשיו להיות נכנע ליעקב, שבזה הוא זוכה, כמו שביארנו בפרשת אליעזר (עי' בית אב עה"ת ח"א פרשת תולדות עה"פ אחותנו את היי לאלפי רבבה), ע"כ דוקא באותה שעה זכה לשירה ואולם במדרש משמע שנברא באותו היום, וצ"ע לפי מה שאמרו כי שרו של עשיו היה, משמע דדרשה אחרת היא].

(שם)

פניני הפרשה:

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו. (לב. יד.), כתב בספר משך חכמה: נראה פירושו עפ"י התוספתא דעבודה זרה פ"ד המוכר עבדו לגוים הרי זה יצא בן חורין כו' שמא יצא לרשות שאינה רשות להן עליו, פירוש שאינו רשאי למכרו לעו"ג שמא יצא לע"ז ובזה אין רשות לרבו עליו לעשותו גוי ולכן אמר שמכל אשר יש לו צאן ועבד לא נתן לו העבדים שעל זה אין רשות לו עליהם להפקיען מיהדות וממצות להיותן עובדי עו"ג, וזה שאמר מן הבא בידו ואין יד אלא רשות (ב"מ דף נ"ו יעו"ש) ודו"ק עכ"ל.

(משך חכמה)

אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמול לכם כל זכר. (לד. טו.), כתב בספר ש"ך על התורה (להרב ישראל די קוריאל מתלמידי האר"י הק'): שמעתי שמה שבאו עליהם בזאת הערמה של המילה הוא שמה שפחד יעקב פחדו היה שלא יבואו שאר עממין ויבואו אחריהם לכך מלו אותם כדי להבדילם משאר אומות כדי שיתייאשו מהם ולא יבואו אחריהם ויצטרכו לנסים או לזכות אבות והם מרוחקים מזה וועם כל זה באו עליהם כבמדרש ילקוט על פסוק ויהי חיתת אלהים ולא רדפו באותו זמן אלא אחר שבע שנים רדפו. עוד אפשר לומר שמה שבאו בני יעקב ויבוזו העיר כוונתם היתה שלא תבנה עוד שראו שעתיד להעמיד ירבעם עגל שם ושם נחלקה בית מלכות דוד עכ"ל.

(ש"ך על התורה)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "לבדו לכדו"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש – נאמר בשנת תשס"ח לפ"ק]

מן הגוף זה אפשרי אבל לא כל זמן שחי בגופו, והרבינו בחיי האריך מאד לבאר כוונתו יעו"ש, ורצוני לבאר הענין כפי הבנתו המעטה במה שנוגע לנו.

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו וגו'. (לב. ה.), ברבינו בחיי הביא בשם חכם אחד שפי' איש ר"ל גבריאל שהוא איש הבדים והוא השכל הפועל, וענין יעקב לבדו פי' שרצה יעקב לנסות עצמו אם יכול להיות בשכליותו כשכל הפועל כאילו אינו בן חומר כלל, ונאמר לו עד עלות השחר כשנפרד

ותקע ירך יעקב (לב. כו.) בהראותו מדריכי עמו, אז ניתק הדיבוק כנודע.

והנה למד יעקב בשעה זו שזה מה שחשב הוא אי אפשר בהיותו בגוף. והנה בחובות הלכות (שער הפרישות פ"ג) מדבר על פרושים של הגויים שהם הולכים במדברות ומזניחים כל הנהגה גשמית ופורשים לגמרי מן הצבור, וכתב החוה"ל שאין זה רצון התורה, לא שיהיה משתומם בבדידות אלא ישתומם בקהל עם [והוא מלשון הכוזרי], זהו דרך התורה, להיות דבוק בד' בעסקו כל מעשיו, כמו שהבאנו בשיחות הקודמות מהרמב"ם בספר המורה בח"ג מפרקים נ"א והלאה, שהיו האבות הק' עוסקים בידיהם ורגליהם במלאכתם אבל דעתם דבוקה בכורא ית"ש, ומכ"ש לקדש את הגוף ולהעלותו, להחזיק נפשם בקרבם. והוא ענין גיד הנשה שהוא מקים הגוף, והגוף את הנשמה, כמו שפי' הרב"ח בזה.

וי"ל שזהו ענין הפך שאמרו חז"ל, ועל פי מה שראיתי במאמר של ר' ירוחם זצ"ל שהיה חכם אחד מן הפרושים הגויים שהשליך הכל זולת פך אחד לשתות מים ומשראה אחד שותה בלי פך, זרק גם הפך, ולפי"ז נוכל להוסיף שהוא המכוון שנשאר על פך קטן, שאין להשליכו, כי האדם צריך להתנהג בכבוד כבן אדם כמו שהאריך בזה בספר המספיק להר"א בן הר"מ, לקחת מן העולם מה שמוכרח לו ולא יותר, אבל גם לא לזרוק אם ניתן לו עושר, אלא כמו שעשה רבינו הק' שלא השליך עושרו אלא שהיה מונע עצמו מליהנות, וכמש"א (כתובות דף קד.) לא נהניתי מן העוה"ז, וכמו שאמר מרן החזו"א זצ"ל מהו אוכל? "אז ס' ציפט אין הארצן לעגט מען עפעס אריין אין מויל און ס'הערט אויף צו ציפן", וכל אחד לפי מדרגתו, אם יש לו עושר או אין לו, ובכל מצביו המשתנים אינו נוגע לו כלל כי הוא בשלו בעבודתו להתעלות ולהתבודד, וכמו שכתב בסדר היום (בהקדמה) "מקרב את הכל ומתרחק מן הכל".

וכמו שהאריך המהר"ל בפירושו לאבות ריש פ"ד במאמר בן זומא איזהו חכם הלומד מכל אדם [ור' ירוחם כתבו בקיצור], שמי שחכמתו שרוצה דוקא ללמוד מאדם מסוים הרי החכמה חוץ ממנו ותלוי בתנאי שימצא הלה, אבל הלומד מכל אדם,

וקודם יש לבאר שהרי חז"ל פירשו שהיה שרו של עשיו, ואיך פי' לגמרי ענין אחר, שהוא על המלאך גבריאל, וגם מה ענין זה שפי' על יעקב שרצה בזה להיות לבדו דוקא בשעה זו שהיה לו לילך לקראת עשיו, וגם מה ענין שכח פח לכאן שפי' חז"ל בגמרא חולין (דף צא:).

ואכן נראה שכידוע שפירשו הראשונים כי ההשתחואות של יעקב לא היו ממש לעשיו אלא כוונתו לשמים לכניעה וביטול אליו ית"ש, והאריכו בזה בענין שבעה השתחואות דייקא, שעי"ז נתבטלו המזיקים, ונראה הענין שיעקב הוצרך להכניע את עשיו, והעצה השכם והערב עליהם לביהמ"ד והם כלין מאיליהם, כדאיתא בגמרא גיטין (דף ז.) העצה נגד האויב. והוא גדר הסגולה של הנפש החיים (שער ג פ"ב) שהכל בטל ואין שום כח זולתו הבורא ית"ש, ואז אם גומר בלב שלם יחוד זה ביחוד שלם שאין זולתו ית"ש אז ממילא השונא בטל לעומתו, וזה שנאמר כאן ויותר יעקב לבדו, ואיתא במדרש (עו, א) מה בהקב"ה נאמר ונשגב ד' לבדו כן נאמר ביעקב ויותר לבדו, דהיינו שאין בדעתו כלום זולת דביקותו ליחוד הבורא ית"ש.

והוא שפי' החכם שרצה יעקב לנסות עד איזה מדרגה יכול להגיע בזה, כמו השכליות והרוחניות לבד בלתי מחיצת הגוף כלל והיא הדרגה היותר גבוהה, ונאמר לו, דהיינו ששיג שזה אי אפשר אלא שהיה יכול להשיג שיש השגה כזו [כן פי' הרבינו בחיי].

והדבר ידוע שאין הקב"ה מנסה אדם אלא אם מוכן לכך, וכדאיתא במדרש (נה, ד) שישמעאל אמר ליצחק אני מסרתי עצמי למול ברצוני כבן י"ג אבל אתה לא היית בר דעת כלל בבן שמונה ימים, וענה לו יצחק אילו הקב"ה יצוני להקריב כל עצמי הייתי עושה, מיד א"ל הקב"ה לאברהם קח נא את בנך וכו'. וכן כאן כיון שיעקב ניסה כאן להתגבר על עשיו בהשגותיו, כי עשיו ג"כ אדם גדול היה והיו לו זכותים בכיבוד אב ואם ובמילה וכו', ורצה יעקב להגיע ליחוד עליון עליו, לכן שלח הקב"ה את שרו של עשיו שיאבק עמו, לנתקו מהשגתו, וכמש"כ הספורנו עה"פ

(ע"י בית אב שיחות החדש פרשת וישלח מאמר ז), שזה שאמר עשיו נלך יחד ויעקב דחה, כי עשיו ראה שיעקב יש לו גם כן עוה"ז, שההסכם היה ביניהם שיעקב יקח עוה"ב ועשיו עוה"ז, וכיון שראה כן חזר בו עשיו ואמר נלך יחד בעוה"ז ובעוה"ב, ואמר לו יעקב העוה"ז שלי, אינו כשלך כלל, אלא הוא רוחני גם כן, וכמש"כ הרמב"ן בפרשה (ע"י רמב"ן לעיל טו. ב.) שהוא אמרם שעוה"ז של הצדיק הוא בעוה"ב.

[ואפשר שהוא כוונת המדרש (עו, ב) שהמלאך אמר ליעקב תעביר שלי ואני שלך, או אני שלי ואתה שלך, ולא הלך, כי מדהעביר זה קפץ זה חזרה. והוא כנ"ל שבקש עשיו שיהא שוים בעוה"ז, אבל זה אי אפשר, כי אם העוה"ז של עשיו אינו של יעקב, ואם של יעקב אינו של עשיו].

ותלוי הדבר באדם עצמו במה יבחר, ובזה תלוי דרגתו של בן תורה מהו מבקש ולמה רוצה להגיע, והוא העבודה שלפנינו להתקרב לבחינת ויותר יעקב לכדו אע"פ שנשאר לכדו.

דהיינו שמכל מה שרואה ושומע הוא לומד בונה ומתבונן, כמאמרם ז"ל (מדרש יח, א) לומד בינה מבני אדם, הוא החכם האמיתי בכל המצבים. וכן הגיבור, דלהתגבר על אחר תלוי באחר משא"כ הגבור על יצרו, וכן בעושר וכן בכבוד וקצרותי.

זוהי חשקת האדם השלום שתשוקתו תהיה לעליה ושלמות רוחנית, ואין שום נפק"מ מהו מצבו החומרי שחי בו, זהו בן תורה - אחת שאלתי אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי, בכל המצבים הוא בבית ד', והערב נא ד' אלקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל, שהערבות תהיה התורה ולימודה ולא שום דבר אחר, ואם נצרך למשהו מן העולם, יקח, אבל לא בזה הוא הערבות שלו. וזה שאמר לו לא שמך יעקב, ופי' ברבינו בחיי שהיא בחינת החומרית, אבל ישראל יקראו שמך ישראל שם העליה והישרות, זה יהיה תפארתך ותשוקתך.

ובזה חלוק עוה"ז בין אדם גשמי לאדם רוחני, ובין יעקב לעשיו, וכבר הארכנו במקום אחר בזה